

L'escombra del sistema - David Foster Wallace

Com a lector amb vocació d'escriptor, tres llibres han eixamplat la meua manera d'entendre la literatura per damunt de tots els altres. Els dos primers van arribar quan era a l'institut: *Rayuela*, de Julio Cortázar, i *Uf, va dir ell*, de Quim Monzó. Amb el primer vaig descobrir que es podia escriure sense seguir cap patró establert, com si l'autor estigués conversant amb el lector. Del segon vaig aprendre que en català es podia anar molt més lluny del que em pensava: als anys setanta, els contes de Monzó van conduir a un altre univers de possibilitats. El tercer llibre va arribar molts anys després. Em refereixo a *La niña del pelo raro*, de David Foster Wallace (1962-2008), que vaig llegir en castellà l'any 2000 en la traducció de Javier Calvo.

Els meus amics encara recorden que vaig estar un temps parlant de David Foster Wallace amb el proselitisme desconsiderat del neòfit. L'any següent va arribar un altre recull de contes, *Entrevistas con hombres repulsivos*, i el llibre d'articles titulat *Algo presuntamente divertido que no volveré a hacer*. En tots els casos el traductor era Javier Calvo, de manera que jo ja no sabia si les frases que llegia eren obra seva o de Foster Wallace.

La primera novel·la

La meua relació amb aquest autor es va aturar llavors. Els llibres eren cada vegada més foscos, més obsessius, i no vaig tenir prou valor per enfrontar-me a les 1.200 pàgines de la novel·la *La broma infinita*, ni a la inacabada *El rey pálido*. Després que Foster Wallace es suïcidés, van aparèixer més llibres, i també més aproximacions a la seva vida, i sobretot als seus desequilibris mentals, i de mica en mica es va anar convertint en l'equivalent literari de Kurt Cobain: a tots dos els sobrava talent, tots dos escrivien des del dolor, tots dos tenien problemes greus amb la vida, i poca gent es va sorprendre en assabentar-se que havien decidit abandonar aquest món.

Aquest 2013 Edicions del Periscopi ha publicat *L'escombra del sistema*, que és la primera novel·la de Foster Wallace que apareix en català, i també la primera que va publicar, l'any 1987. *L'escombra del sistema* és una obra cubista, ordenada però no pas en ordre cronològic, muntada en capítols que tant poden ser diàlegs com somnis, relats o informes psicològics. Les peces són polifòniques, de perspectiva múltiple, i inclouen una exhibició brillant d'argots, de parlars i d'atmosferes, però el que situa l'autor en la zona que queda més enllà del talent és que tots aquests recursos es mantenen al servei

d'una trama minuciosament ordida. Si cada capítol és una festa de paraules, la novel·la en conjunt és un festival de la intel·ligència.

La lectura de *L'escombra del sistema* és plaent, però el dibuix general no resulta fàcil de seguir, ja que uns quants personatges tenen el mateix nom -o en tenen més d'un-, i en ocasions no reapareixen fins moltes pàgines després, de manera que és possible que el lector no sigui capaç de recordar el que n'havia llegit quan encara no els havia identificat. En el meu cas, se'm resistien uns quants personatges, unes quantes escenes. Una segona lectura em va permetre omplir aquestes llacunes.

Personatges disfuncionals

Els protagonistes del llibre són la parella formada per Lenore Beadsman i Rick Vigorous. Ella forma part d'una família notablement disfuncional, que inclou un consumidor compulsiu de drogues, una besàvia obsedida amb Ludwig Wittgenstein, empresaris a gran escala i uns quants parents de primer grau que viuen a règim complet en residències psiquiàtriques, sense oblidar la cacatua verborreica que Lenore té en propietat. El cas de Rick és pitjor, ja que concentra un nombre elevat de problemàtiques mentals en una sola persona. Al voltant d'aquesta parella sorgeixen conflictes relacionats amb el psiquiatre que els tracta a tots dos, amb la lluita per la supremacia empresarial en el sector de l'alimentació d'infants, amb una cadena de televisió especialitzada en religió, amb la creació de deserts artificials, amb la investigació de la glàndula pineal. Foster Wallace -que tenia vint-i-cinc anys quan va publicar el llibre- no solament manté el control en tot moment, sinó que aconsegueix concentrar tots els fils de la trama en tres o quatre sinapsis narratives, especialment a les últimes pàgines. Tots els temes de fons s'interrelacionen com en un minuet: la televisió, les paraules, el sexe, el passat, les neurosis, el menjar, la membrana, la família, l'economia... A primer cop d'ull, pot semblar que el final queda obert (el llibre s'acaba a mitja frase), però està acuradament tancat.

Un dels trets que caracteritza les obres de David Foster Wallace és l'aproximació versemblant –des de dins, per dir-ho de manera ràpida- a tot de desequilibris i neurosis, en particular les obsessions en espiral que s'autoalimenten, eviten qualsevol pas enrere i per tant no deixen de créixer. Tot i que Rick Vigorous té vessants repulsives, encara permet aproximacions humorístiques, com quan ens assabentem que intenta fer l'amor amb una vamba All-Star del 1989 de bota alta, o quan descobrim que en un dels seus malsons es veu obligat a estimular el clítoris de la reina

Victòria amb un raspall de carei. A *L'escombra del sistema* aquests desequilibris estan tractats com un divertiment, mentre que les obres posteriors es decanten gradualment cap a zones més fosques.

Tanmateix, amb una bona col·lecció de desequilibris no n'hi ha prou per crear literatura, com saben tots els lectors d'Oliver Sacks. Si Foster Wallace és un dels autors més influents dels últims anys és perquè sap construir escenes i perquè salpebra els llibres amb frases recargoladament memorables. Heus-ne aquí una selecció extreta de *L'escombra del sistema*: “Has patit alguna vegada perquè especules sobre si em molesta que no em diguis mai que m'estimes?”, “Fes una llista de les característiques sobre la base de les quals m'estimes, i jo les exercitaré implacablement, fins que creixin i t'omplin tot l'espai emocional.”, “A parer meu, ara mateix hi ha una absència temporal de sensació de meravella, en la relació”, “Sempre havia tingut la sensació que l'Slotnik era la mena d'home que gaudeix del gust de la saliva pròpia”.

Com ha escrit Rodrigo Fresán, David Foster Wallace és “el mort més viu” de la literatura actual. Llegits avui, el seu assaig *E unibus pluram* sobre la influència de la televisió en la ironia literària contemporània, o contes com *Lyndon* o *La persona deprimida* es mantenen frescos com el primer dia. Darrerament, també s'han publicat reculls d'entrevistes, aproximacions biogràfiques i tota mena de *laundry lists*. Pel que fa a la vessant psicopatològica de la seva literatura, em sembla que n'hi ha prou de recordar que la seva germana li va diagnosticar “càncer de l'ànima”. Qui estigui interessat en els aspectes personals de l'autor, que llegeixi els textos que li dedica el seu amic Jonathan Franzen en el recull *Més enllà*, publicat per Columna.

No és casual que *L'escombra del sistema* hagi aparegut a la jove editorial Edicions del Periscopi, que fa pocs mesos va publicar l'esplèndida novel·la *Terra de caimans*, de Karen Russell. Tampoc no és causal que el traductor sigui Ferran Ràfols Gesa, que ha contribuït a eixamplar els límits de la literatura en català traduint autors com Liz Gensen, Siri Hustvedt, Thomas Pynchon o Joseph Conrad. Només llegint en la nostra llengua traduccions modèliques de llibres com aquests podem aspirar a tenir una literatura plenament contemporània.